

DISCURSUL PUBLICISTIC – DISPOZITIV DE MEDIERE CULTURALĂ

<https://doi.org/10.29081/SCSSF.2025.54.10>

Publicistic discourse – a dispositive of cultural mediation

Our paper focuses on the role of the press as a communication dispositive that is involved in the process of cultural mediation. Cultural mediation includes a wide variety of forms through which cultural information becomes more accessible to the general public. Communication devices imply a “communication contract” between the partners of the communication act. The analysis of the media dispositive will highlight the specifics of the “communication contract” from the perspective of adapting to a general audience the cultural contents broadcast by the local press in Bacău, remarkable for promoting the Romanian language and culture and the local Bacău cultural heritage.

Key-words: *mass-media, local press, communication dispositive, cultural mediation*

1. Care mai este rolul presei locale astăzi?

În 2024, ziarul *Deșteptarea* din Bacău a împlinit 35 de ani de existență. Publicația, născută pe 22 decembrie 1989, a rămas „unicul ziar tipărit” din Bacău care, începând cu 1 noiembrie 2023, apare săptămânal, deși vreme de 33 de ani a fost editat în regim cotidian.

Această aniversare este și un prilej de reflecție cu privire la rolul presei, la funcțiile ei în societatea actuală. După cum arată Florin Ștefănescu,

„...presa în general s-a schimbat în ultimii ani. Nu mai zic de presa din Bacău. Uneori, la conferințele de presă, atunci când se mai adună acea mână de cameramani și reporteri, îi întreb: «care presă?». Și cu toții zâmbesc amar. Cu toții știm că nu mai e ce a mai fost. De ce? Nu cred că e timpul să căutăm un țap ispășitor, de teamă să nu găsim o întreagă turmă. Așa că, să lăsăm pe altă dată. Pentru atunci când vom răsfoi un ziar din arhivă, că cel mai probabil nu vor mai exista...pe tarabe. [...] Am cunoscut oameni de valoare. A fost o adevărată plăcere să stau de vorbă cu ei și să le scriu fie poveștile, fie realizările. Am cunoscut tineri cu rezultate excepționale, fie la școală, la examene, la olimpiade, rezultate din sport, din artă și multe alte ramuri. Toate acestea au fost oglindite, așa cum merită, în *Deșteptarea*. Pentru că *Deșteptarea* a fost o misiune a unor oameni de a arăta lumii, de a arăta comunității așa cum decurge viața în orașul nostru. Cu bune, cu rele... Dar cel mai important, cu bune. Pentru că avem nevoie de lucrurile bune, pentru că avem nevoie de modele. Mai ales în zilele noastre când răul și urâtul sunt la mare căutare. Depinde doar de fiecare dintre noi cum ne alegem informațiile, cum selectăm ce citim, ce înțelegem... Iar *Deșteptarea*,

¹ Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău.

în cei 35 de ani de existență cam asta a făcut. A spus lucrurilor pe nume, a adus informații verificate, a făcut jurnalism.”²

Comentariul jurnalistului băcăuan rezumă o situație de fapt legată de misiunea presei, a presei locale, în special, de a cultiva și promova valorile comunității la care se raportează³.

În articolul nostru vom analiza rolul de mediator cultural pe care îl joacă presa locală generalistă prin integrarea de conținuturi cu caracter cultural-educativ, facilitând accesul publicului larg la acest tip de informație în virtutea „contractului de comunicare” instituit la acest nivel.

2. Presa – dispozitiv de mediere culturală

Ca formă de expresie, discursul se naște din modul în care un actor social utilizează limbajul verbal sau alte resurse și mijloace de comunicare într-un anumit context, exprimând o anumită poziționare față de o anumită situație, față de interlocutori, față de mesajul transmis. Discursul poate fi perceput, astfel, ca „o grilă de «lectură» și interpretare a unor situații și a unor acțiuni individuale sau colective”⁴.

Actele de limbaj sunt descrise de Patrick Charaudeau ca dispozitive socio-comunicaționale care se raportează la un cadru extern, situațional și un cadru intern, semio-discursiv, în limitele unui „contract de comunicare” stabilit între partenerii actului de limbaj. Patrick Charaudeau arată că discursul mediatic poate fi analizat, ca dispozitiv socio-lingvistic și comunicațional, ca interferență a trei niveluri: situațional, comunicațional și discursiv. Dimensiunea situațională este perimetrul în care se construiește „spațiul schimbului verbal”, definit de specificul interacțiunii verbale, de identitatea psiho-socială a participanților. Dimensiunea comunicațională are la bază contractul de comunicare dintre parteneri, poziționarea și rolurile pe care le impune situația de comunicare în care sunt implicați. Ultima dimensiune, cea discursivă, este legată de comportamentele și strategiile discursive utilizate, consecință a adecvării (inter)locutorilor la constrângerile care derivă din situația comunicativă și de discurs⁵.

Contractul de comunicare specific discursului jurnalistice implică rolul acestuia de mediator între „noi și lume”, responsabil cu difuzarea de cunoștințe din variate domenii:

„Complexitatea fenomenelor din societatea modernă solicită un bagaj de cunoștințe din ce în ce mai bogat și mai subtil; acesta nu mai poate fi obținut doar prin experiențe și trăiri proprii sau prin contactul direct cu faptele și oamenii din mediul nostru imediat. Între noi și lume se insinuează treptat un mediator, o instituție care adună informația, o selectează, o ambalează în forme accesibile și o difuzează, facilitând, prin chiar efortul ei de mediere, accesul nostru la realitate, ceea ce înseamnă că un număr din ce în ce mai mare de oameni, grupuri și chiar colectivități enorme depind de mass-media pentru a stăpâni, înțelege și judeca lumea înconjurătoare. Omul modern posedă o cunoaștere infinit mai amplă și mai nuanțată

² Florin Ștefănescu, „Presa, încotro?”, *Deșteptarea*, 19 sept. 2024.

³ Jock Lauterer, *Ziarul local: cum să scrii pentru publicația unei comunități*, Polirom, Iași, 2010, p. 25.

⁴ Camelia Beciu, *Comunicare și discurs mediatic*, Editura comunicare.ro, București, 2009, pp. 33-34.

⁵ Patrick Charaudeau, «Le dispositif socio-communicatif des échanges langagiers», *Verbum*, vol. 12, no. 1, 1989, pp. 13-16.

decât aceea a strămoșilor lui – dar, în egală măsură, infinit mai puțin personalizată și mai puțin concretă decât aceea dobândită, prin experiențe directe, de exponenții societăților de tip tradițional.”⁶

Dimensiune structurantă a discursului jurnalistic, medierea intervine, deci, în „comunicarea cunoștințelor” către publicul de masă căruia i se adresează. Medierea este „drumul către celălalt”.

Medierea culturală implică ansamblul practicilor care pun în legătură cultura și publicul său, prin intermediul unor structuri instituționale specializate (de tipul muzeelor, al instituțiilor de cultură și de educație, de exemplu). Formele pe care le îmbracă această relație sunt extrem de variate, de la organizarea de expoziții sau a unor evenimente cu specific cultural cu rezonanță la nivel uman⁷.

În cadrul dispozitivului de comunicare al medierii culturale, mass-media propune, ca genuri ale jurnalismului cultural, editorialul cultural, însemnarea culturală, critica literară, recenzia, nota culturală, cronica literară, de teatru sau de film, tableta etc. Unele dintre genurile presei culturale sunt comune cu cele informative: portretul, interviul, ancheta, reportajul, scrisoarea deschisă, curierul, revista presei⁸.

3. Ziarul local și cultura „pentru toți”

Sintetizând funcțiile pe care mass-media le îndeplinește astăzi în societate, Mihai Coman arată că media oferă publicului său atât informații, cât și interpretarea lor. Mass-media are și o funcție de „legătură”, în „satul global” (Mc Luhan) publicul este unit prin comportamentele de consum mediatic, prin subiectele urmărite. Există produse mass-media care răspund nevoii oamenilor de relaxare în timpul liber, de evadare din cotidian (funcția de divertisment)⁹.

În cadrul funcțiilor socio-culturale ale mass-media se numără și funcția de educare, ce include „activitățile de transmitere a valorilor și modelelor culturale”¹⁰ la nivelul societății. Procesul de transmitere a acestor valori, asociat tradițional mediului social ori instituțiilor școlare, este asumat și de către presă.

Dispozitivul mediatic în care sunt integrate conținuturile cultural-educative în ziarul local *Deșteptarea* include pagini și rubrici specializate, în care materialele sunt semnate de publiciști care sunt și specialiști în domeniile respective. Critici de teatru, critici literari, istorici, filosofi au ținut rubrici de actualitate și comentariu cultural (Carmen Mihalache, Constantin Călin, Ion Fercu etc.).

Printre personalitățile implicate în transmiterea valorilor culturale și educative prin intermediul presei locale băcăuane se numără și profesorul Ioan Dănilă. Filolog, lingvist, istoric literar, animator cultural, supranumit și „profesorul de gramatică al băcăuanilor”, publicistul Ioan Dănilă a semnat o serie de rubrici dedicate promovării limbii și culturii române în ziarul local *Deșteptarea*, dar și în prestigioasele publicații de cultură *Ramuri*, *Ateneu*, *Limba și literatura română*, *Catedra*, *Pagini bucovinene*,

⁶ Mihai Coman, *Introducere în sistemul mass-media*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Iași, Polirom, 2007, pp. 111-112.

⁷ Iulia Iordan, „Ce este și ce nu este medierea culturală în România?”, *Observator cultural*, nr. 1278 din 22 octombrie, 2025.

⁸ Aceste genuri ale presei culturale sunt prezentate în Sorin Preda, *Jurnalismul cultural și de opinie*, Editura Polirom, Iași, 2006.

⁹ Mihai Coman, *Introducere în sistemul mass-media*, op. cit., pp. 109-126.

¹⁰ *Ibidem*, p. 121

Agora, Confluente etc. Publicistica sa a acoperit domenii precum educația, limba română, literatura, cultura, evenimentele locale. A colaborat pe teme de promovare a culturii și limbii române cu posturi de radio centrale și regionale, cu posturi de radio și de televiziune din județul Bacău.

În anul 2024 s-au împlinit 30 de ani de la publicarea primului text dedicat cultivării limbii române în ziarul *Deșteptarea*, pe 2 iunie 1994. Se inaugura, astfel, rubrica „Din «capcanele» limbii române” (un nume preluat de la Alexandru Graur), în pagina intitulată „Viitorul în banca întâi”, pagină coordonată atunci de Carmen Mihalache. Rubrica era structurată sub forma unor teste de limba română, utile elevilor și studenților de la filologie, dar de interes și pentru publicul larg. 199 de teste apărute până în 2003 (1994-1997 și 2002-2003) au fost publicate în volumul *Româna corectă, prin întrebări, răspunsuri și comentarii* (București, Editura BIC All, 2005) reeditată la Craiova, Fundația-Editura „Scrisul Românesc”, în 2014 și la Bacău, Editura „Egal”, 2015), prefată de Stelian Dumistrăcel.

Rubrica de limbă română a devenit, în timp, „Româna pentru toți”. Textul pornea de la un pretext inspirat de cotidian și propunea o interpretare lingvistică a problemei respective. De exemplu, în articolul „Colind, colindă sau amândouă?”, din 22 decembrie 2018 sunt discutate formele „colind”, „colindă” și variantele de plural ale denumirii cunoscutei tradiții de iarnă:

„Presiunea femininului

Dacă ne pune cineva întrebarea din titlu, nici nu stăm pe gânduri și răspundem: «Colindă, că doar nu conjug verbul a colinda». «Bine, dar și colindă este o formă a aceluiași verb și tot la timpul prezent.» Puși în dificultate, vom alege iar femininul, colindă, ca și urătură, cel mai bun vecin al său. [...]”

În unele articole sunt evocate personalități ale culturii române: „Baricada manolesciană” (13 decembrie 2019), „Dor de TSC” (24 ianuarie 2020), „Nicolae Dabija – erou al limbii române” (20 martie 2021), „Pentru o lingvistică integrală – Eugeniu Coșeriu” (1 august 2021), „Ovidiu Genaru – 88” (13 noiembrie 2022), „Topîrceanu... ortografic” (16 noiembrie 2023), „Pentru drepturile cuvântului” (20 septembrie 2024), „Mitropolitul Dosoftei ne-a adus mai aproape Cuvântul” (3 noiembrie 2024), „Meditații despre/«dintr-un secol de viață» al Cellei Delavrancea” (1 decembrie 2024), „Limba spargă și centenarul autoarei ei” (7 decembrie 2024), „Cuvânt și destin – Aurel Stanciu” (31 ianuarie 2025). Altele include elemente de istorie a limbii – de exemplu „Puțină istorie a limbii noastre” (1 august 2023), „De ce româna actuală are nevoie de limba latină” (7 februarie 2025). Subiectele de la examenele naționale sunt discutate în seriale tematice: „Reabilitarea diftongului? (I)” (25 martie 2023) – serie de 13 articole, „Baia și somnul... (I)” (7 iulie 2023) – serie de trei articole. Dimensiunea lingvistică a relației cu tehnologia nu lipsește: „ION, adică NOI” (12 martie 2023) – sunt analizate, cu umor, avatarurile atribuirii primului consilier al Guvernului României bazat pe inteligență artificială numele de „Ion”. Sunt propuse, adesea, analize și „biografii” ale unor termeni – de ex. articolul „Biografii lexicale: mentor” (27 noiembrie 2022) – texte care pot fi comparate cu analizele semnate de Stelian Dumistrăcel pentru *Ziarul de Iași* și cele din rubrica „Păcatele limbii”, rubrică realizată de Rodica Zafiu în *România Literară* și, mai apoi, în *Dilema*.

Articolul „Limba – parte a culturii naționale” (18 ianuarie 2019) atrage atenția asupra importanței limbii naționale ca vector al culturii, ca element de identitate. Țara și limba sunt „altarele vremii”:

„Un aparent paradox ne spune că în istoria românilor, în ciuda faptului că a lipsit o unitate politică sau administrativă, «a existat o unitate de limbă, de credință și de cultură, factori esențiali în pregătirea unirii din 1859 și, mai apoi, din 1918» (Mircea Păcurariu, în «Magazin istoric», dec. 1998). Poeții trimiteau de la unul la altul definiția mătci: «Locul natal? România. Preocuparea de căpetenie? „Creșterea limbei românești/Ș-a patriei cinstire”» (Gheorghe Tomozei) sau militau pentru un țel nobil: «Copilul nu învață numai a vorbi corect; el învață a gândi și a simți românește» (Mihai Eminescu), pentru că «a-ți iubi patria înseamnă a ți-o clădi cu propria viață. A iubi limba română înseamnă a gândi în limba română, a tăcea în limba română, a plânge în limba română și a râde în limba română» (Nichita Stănescu).”

Textele care promovează limba și cultura română „exemplară” „pentru toți” devin un agent de mediere într-o triplă ipostază:

„aceea a curiozității ocazionale a unor persoane cultivate care își pun întrebări asupra uzului corect [...], aceea a intereselor de performanță, din aceleași perspective, ale persoanelor în curs de instruire, confruntate cu exigențele unor teste și, de asemenea, aceea a mediului specialiștilor, chemați să urmărească normele și evoluția lor, să dea soluții fundamentale și, de ce nu, să se constituie în instanțe exegetice.”¹¹

BIBLIOGRAFIE

Beciu, Camelia, *Comunicare și discurs mediatic*, Editura comunicare.ro, București, 2009.

***, „Bacăuani cu care ne mândrim: Ioan Dănilă – filolog, lingvist, istoric literar, animator cultural”, *Deșteptarea*, 18 decembrie 2023, <https://www.desteptarea.ro/bacauani-cu-care-ne-mandrim-ioan-danila-filolog-lingvist-istoric-literar-animator-cultural/>.

Charaudeau, Patrick, «Le dispositif socio-communicatif des échanges langagiers», *Verbum*, vol. 12, no. 1, 1989, pp. 13-25.

Coman, Mihai, *Introducere în sistemul mass-media*, Ediția a 3-a, revăzută, Iași, Polirom, 2007.

Dănilă, Ioan, „30 sau de la „capcanele” limbii române, la româna pentru toți”, *Deșteptarea*, 9 iunie 2024, <https://www.desteptarea.ro/30-sau-de-la-capcanele-limbii-romane-la-romana-pentru-toti/>

Dănilă, Ioan, *Româna corectă, prin întrebări și răspunsuri*, Editura BIC ALL, București, 2005; ediția a II-a: *Româna corectă, prin întrebări, răspunsuri și comentarii*, Craiova, *Scrisul Românesc* Fundația – Editura, 2014, prefată de Stelian Dumitrăcel.

¹¹ Stelian Dumitrăcel, „Dacă ne-am teme de experiența Appendix Probi...”, prefată la Ioan Dănilă, *Româna corectă, prin întrebări și răspunsuri*, ediția a II-a, *Scrisul Românesc* Fundația – Editura, Craiova, 2014, p. 5.

Iordan, Iulia, „Ce este și ce nu este medierea culturală în România?”, *Observator cultural*, nr. 1278 din 22 octombrie, 2025.

Lauterer, Jock, *Ziarul local. Cum să scrii pentru publicația unei comunități*, Polirom, Iași, 2010

Preda, Sorin, *Jurnalismul cultural și de opinie*, Polirom, Iași, 2006

Ștefănescu, Florin, „Presa, încotro?”, *Deșteptarea*, 19 septembrie 2024, <https://www.desteptarea.ro/presa-incotro/>